

POVZETEK – IZBRANO VPRAŠANJE

NACIONALNE RAZISKAVE V ZVEZI Z DROGAMI V EVROPI

Uvod

Raziskave v zvezi z drogami so ključne za razumevanje problematike drog v Evropi. Raziskave Evropi omogočajo, da se uči iz preteklih izkušenj s prepoznavanjem zgodovinskih vzorcev uživanja drog in preučevanjem ciklov ter sprememb v uporabi snovi. Raziskave krepijo ozaveščenost Evrope in njeno spremljanje sedanjih razmer. Zagotavljajo preglede in podatke o obsegu in stopnji problematike drog ter preučujejo nastajajoče trende in nove vzorce uživanja drog. Raziskave Evropi pomagajo, da se pripravlja na prihodnost s preučevanjem praktičnih vprašanj, kot so dodeljevanje sredstev, najboljše prakse in poskusno izvajanje inovativnih pristopov za obvladovanje problematičnega uživanja drog.

Danes evropska politika na področju drog vse bolj temelji na dokazih. To pomeni, da so podlaga politike znanstvene raziskave in izsledki, pri čemer imajo raziskave vlogo pri določanju političnih prednostnih nalog, najboljše prakse in možnosti. Kljub temu predstavitev stanja raziskav v zvezi z drogami v Evropi pomeni izziv. Tako kot se uživanje drog dotika širokih delov družbe, tudi raziskave v zvezi z drogami zajemajo številne discipline, kot so javno zdravstvo, psihiatrija in psihologija, sociologija, medicina, pravo, kriminologija, politične vede in ekonomija, pri čemer imajo raziskave o prepovedanih drogah pogosto skupne vire kot dovoljene snovi, kot so alkohol, tobak ali zdravila na recept, ali bolj splošne koncepte odvisnosti in kompulzivnih vedenj. Raziskovalni projekti v zvezi z drogami uporabljajo različne metodološke pristope in vključujejo številne akterje. Financiranje raziskav v Evropi je prav tako raznoliko – v smislu periodičnosti in proračunskih ciklov, nacionalne, regionalne ali mednarodne osredotočenosti, prednostnega razvrščanja raziskovalnih ciljev in več virov finančne podpore. Poleg te splošne raznolikosti imamo opravka tudi z nacionalnimi, lokalnimi in regionalnimi variacijami: raziskave v zvezi z drogami niso enakomerno porazdeljene in razpoložljive po državah članicah EU.

Izbrano vprašanje Centra „Nacionalne raziskave v zvezi z drogami v Evropi“ podaja pregled okvira, v katerem se izvajajo raziskave v zvezi z drogami v evropskih državah. Glavna pozornost je namenjena vlogi raziskav v zvezi z drogami na nacionalni ravni, usklajevanju in financiranju, strukturam raziskovanja in razširjanja ter pomembnim tekočim projektom. Ugotavlja se napredek v primerjavi s poskusno študijo za ugotavljanje dejstev na podlagi razpoložljivih informacij, ki je bila opravljena leta 1996, nadalje se opredelijo nekatere omejitve in vrzeli ter se skuša prikazati prihodnji razvoj dogodkov na tem področju. Izbrano vprašanje dopolnjuje spletna stran, na kateri so pripravljena popolnejša poročila o zbranih informacijah iz držav poročevalk, ki so na voljo na spletnem naslovu:

<http://www.emcdda.europa.eu/themes/research>.

Metodologija poročanja

Leta 2007 se je od nacionalnih kontaktnih točk mreže Reitox centra EMCDDA v 27 državah članicah, na Hrvaškem, Norveškem in v Turčiji zahtevalo, da pripravijo poglavje o raziskavah v zvezi z drogami v svoji državi. Odgovore je poslalo 25 držav članic, Hrvaška in Norveška. Zahtevek za informacije je vključeval:

- pregled nacionalnih raziskovalnih struktur in politik v zvezi z drogami;
- kratek prikaz sedanjih raziskav v zvezi z drogami v vsaki državi članici;
- opis nacionalnih struktur in pristopov za zbiranje in razširjanje rezultatov raziskav v zvezi z drogami.

Poročila so vključevala „uporabne“ in „osnovne“ raziskave. Izključene so bile raziskave v zvezi z zmanjševanjem ponudbe, tj. s področij kriminologije, policijske dejavnosti, pregona in zasegov, saj ima večina nacionalnih kontaktnih točk omejen dostop do informacij s tega področja.

Poročila, ki so jih predložile nacionalne kontaktne točke mreže Reitox, so Centru omogočila pripravo pregleda sedanjih raziskav v zvezi z drogami v Evropi in uporabo poskusnega okvira kategorij za razvrstitev (i) raziskovalnih akterjev v Evropi, (ii) širokih tem in predmetov zbirke raziskav, kot se sporočajo Centru, in (iii) razpoložljivih kanalov za razširjanje. Poročila so se primerjala s poročilom iz leta 1996, ko je bil center EMCDDA prvič vključen v poskusni pregled raziskav v zvezi z drogami v 15 državah članicah, imenovan „Pobude v zvezi z raziskavami drog v Evropski uniji“.

Prvi rezultati

- Čeprav so se raziskave v zvezi z drogami izvajale že leta 1996 kot tema javnega interesa, je poudarek na raziskavah v zvezi z drogami sedaj uradna prednostna naloga v državah članicah. Od takrat so bile raziskave uvedene v okviru uradnih političnih smernic v številnih državah EU. Danes so raziskave posebej omenjene v nacionalnih dokumentih o politiki na področju drog dvajsetih izmed sedemindvajsetih držav poročevalk.
- Pri pregledu nedavne zgodovine raziskav v zvezi z drogami v EU lahko ugotovimo, da prihaja do „določanja zaporedja“. Obstaja jasna težnja, da se prednostne naloge raziskav v zvezi z drogami tesno povežejo s potrebo po oceni obsega uživanja drog na nacionalni in regionalni ravni, kar omogoča boljše načrtovanje intervencij in politik. V drugi fazi se prednostne naloge premaknejo k uporabnim raziskavam, in sicer vsaj kolikor zadeva oceno potreb in presojo intervencij ter politik (kot so pristopi k zdravljenju in intervencije za preprečevanje). V tej fazi dodatne kvalitativne raziskave uživalcev drog in njihovih vzorcev uživanja dopolnjujejo kvantitativne epidemiološke študije. Ne nazadnje, v nekaterih državah so se inovativne biomedicinske raziskave z več viri premaknile na področje učinkov drog in predispozicije.
- V državah članicah opravljajo raziskave v zvezi z drogami različne ustanove, in sicer univerze, inštituti javnega zdravja, specializirani raziskovalni centri, nevladne organizacije in farmacevtska industrija. Države poročevalke so skupno navedle več kot 70 glavnih raziskovalnih struktur. Te je mogoče razdeliti v štiri vrste struktur: (i) akademske centre (vključno z univerzami in univerzitetnimi raziskovalnimi centri); (ii) javne raziskovalne centre in inštitute; (iii) zasebne raziskovalne centre in inštitute (vključno s fundacijami in farmacevtsko industrijo) in (iv) ustanove, ki gostijo nacionalne kontaktne točke mreže Reitox.
- Dobro delujoče usklajevanje med raziskovalci, raziskovalnimi centri in področji raziskav je temeljni pogoj za stalne, celovite in visokokakovostne raziskave. Med preučevanjem raziskav v zvezi z drogami iz leta 1996 je bilo v Centru ugotovljeno resno pomanjkanje takega usklajevanja, ki ostaja temeljna strukturna težava v večini držav. Le malo držav je poročalo o interdisciplinarnih nacionalnih raziskovalnih mrežah s trajnim financiranjem.
- Vlade so glavni vir financiranja raziskav v zvezi z drogami, pri čemer se prednost daje raziskavam, ki podpirajo politiko, ki temelji na dokazih, v zadevni državi. Vlade lahko zagotovijo osnovno financiranje za nekatere univerze ali raziskovalne inštitute, čeprav so finančna sredstva v glavnem na voljo prek odprtih razpisov za zbiranje predlogov ali pogodb za posebej naročene raziskave. Kanali in viri financiranja vključujejo nacionalne usklajevalne organe s področja drog, nacionalne kontaktne točke ali posebne vladne raziskovalne programe na področju drog. Drugi viri financiranja vključujejo fundacije, ki se financirajo iz javnih sredstev, dobrodelne fundacije in zasebne ustanove, kot so farmacevtske družbe in nevladne organizacije.
- Količinsko opredeljevanje in opis izdatkov za raziskave v zvezi z drogami po državah sta se izkazala za težki nalogi. Samo šest držav članic (Češka republika, Irska, Španija, Francija, Madžarska in Portugalska), predvsem nekatere od tistih z bolj centraliziranimi nacionalnimi usklajevalnimi mehanizmi, je sporočilo podrobnejše informacije o dodeljevanju sredstev za raziskave v zvezi z drogami. Nekatere države članice so poročale samo o finančnih sredstvih za glavne raziskovalne projekte (Nemčija, Luksemburg, Malta, Poljska in Slovaška) ali o glavnih virih financiranja raziskav (Finska, Združeno kraljestvo). Za večino držav poročevalk niso bile na voljo skoraj nobene informacije o financiranju raziskav v zvezi z drogami. Zato bi bilo dobrodošlo izvesti več raziskav o javni porabi in njenem vplivu na raziskave ter o učinku raziskav v zvezi z drogami in njihovih morebitnih finančnih koristih.
- V državah poročevalkah obstaja raznolika infrastruktura za razširjanje rezultatov raziskav. To vključuje kopico strokovnih in nestrokovnih časopisov, glasil in strokovnih revij, same nacionalne kontaktne točke, knjižnice in dokumentacijske centre, nacionalna letna poročila, namenske spletne strani, strokovne in znanstvene konference in tiskovne konference.

- Časopisi so naravna platforma za poročanje o raziskavah, leta 2007 pa se je poročalo o 27 strokovnih časopisih, specializiranih za raziskave v zvezi z drogami, kar je dvakrat več kot leta 1996. Ti časopisi se v glavnem izdajajo v nacionalnem jeziku posameznih držav. Za oceno skupnih tem raziskav je bila uporabljena zbirka časopisnih člankov: izmed 288 razvrščenih člankov se jih je 65 nanašalo na raziskave o razširjenosti, pojavnosti in vzorcih uživanja drog, 81 na raziskave o odzivih na razmere na področju drog, 51 na raziskave o determinantah uživanja drog in dejavnike tveganja in varovalne dejavnike, 29 na raziskave o posledicah uživanja in zlorabe drog ter 62 na raziskave o mehanizmih na področju drog in vplivov.

Ugotovitve

- Od leta 1996 so se evropske raziskave v zvezi z drogami na splošno občutno izboljšale. Večina držav poroča o razmeroma stabilnih podpornih strukturah in strukturah financiranja na nacionalni ravni, čeprav med njimi obstajajo precejšnje razlike, ter skrbi o razpoložljivosti in trajnosti financiranja. Področja, na katerih je prišlo do opaznejšega povečanja raziskovalnih prizadevanj, so: razširjenost, pojavnost in vzorci uživanja drog, v zvezi s čimer imajo zdaj vse države nedavne ali tekoče projekte, ocena intervencij (predvsem politike in strategije zdravljenja in preprečevanja ter politike in strategije na področju drog) in gospodarski vidiki.
- Nacionalne kontaktne točke sporočajo podatke centru EMCDDA s pomočjo instrumentov in metod, ki spodbujajo primerljivost in zanesljivost podatkov. Večina držav v Evropi rutinsko izvaja mednacionalne primerjalne študije, kot je raziskava med šolsko mladino ESPAD. Poleg tega so se razvili novi kanali za razširjanje, predvsem tisti, ki temeljijo na svetovnem spletu, zaradi česar je dostop do izsledkov raziskav lažji, hitrejši in na voljo širši javnosti.
- Težko je oceniti povezavo med rezultati raziskav in oblikovanjem politik. Države soglašajo, da ni mogoče neposredno zaznati nobene „premočrtne zveze“. Kljub temu jih velika večina ugotavlja, da raziskave vsaj do neke mere vplivajo na odločanje. Iz poročil je mogoče sklepati, da bodo pri odločanju bolj verjetno upoštevane raziskave, katerih pripravo so posebej naročili sami oblikovalci politik. Poleg tega med državami obstajajo številni primeri neposrednih političnih ukrepov, ki temeljijo na uporabnih raziskavah.
- Čeprav je prišlo do izboljšanj, še vedno obstajajo bistvene omejitve in informacijske vrzeli. Pojavili so se novi izzivi na podlagi zahtev po oceni intervencij, zasnove politik in izvajanja. Čeprav so večdisciplinarne raziskave splošno razširjene, je mogoče storiti več v zvezi z usklajevanjem prizadevanj raziskovalcev, ki delajo na različnih področjih. Viri in cikli financiranja ostajajo razdrobljeni. V večini držav sta specializirano univerzitetno izobraževanje in usposabljanje na področju raziskav nezadostna, kar ogroža zaposlovanje mladih raziskovalcev na tem področju. Financiranje, ki je na voljo za obsežne raziskovalne projekte o drogah, kot so splošne raziskave med prebivalstvom pa tudi pomembne osnovne raziskave, ostaja nezadostno.
- Ne nazadnje, treba je okrepiti prizadevanja za spodbujanje usklajevanja in razpoložljivosti informacij na tem področju, ter za kartiranje in ocenjevanje velikih količin informacij, ki so na voljo raziskovalcem, zlasti na svetovnem spletu. Evropsko raziskovalno okolje se nenehno spreminja, zato bodo splošni kratki prikazi o stanju raziskav v zvezi z drogami po državah ostali dragoceno orodje za določanje prednostnih nalog, ocenjevanje uspešnosti držav in spodbujanje politike na področju drog, ki temelji na dokazih.

Vsako leto se kot izbrana vprašanja objavijo trije aktualni podrobni pregledi na podlagi informacij, ki so jih države članice EU, države kandidatke in Norveška (ki sodeluje pri delu centra EMCDDA od leta 2001) posredovale centru EMCDDA v okviru nacionalnega postopka poročanja.

Vsa izbrana vprašanja (v angleškem jeziku) in povzetki (v 23 jezikih) so na voljo na spletni strani centra EMCDDA na naslovu: <http://www.emcdda.europa.eu/publications/selected-issues>